

بررسی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و روانی افراد در مناطق زلزله زده (مطالعه موردی: زلزله زدگان سرپل ذهاب)

سیما پرشو^{۱*}، سیدناصر حجازی^۲، اصغر محمدی^۳

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

^۲ عضو گروه علوم اجتماعی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

^۳ عضو گروه علوم اجتماعی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

چکیده

زلزله از جمله پدیده‌هایی است که به هنگام وقوع، جامعه را با مخاطرات و نابسامانی‌های متعدد مواجه می‌سازد. کشور ایران از جمله کشورهایی است که در پهنه گسترده خود با گسل‌های پرشمار و بزرگی مواجه است. این پژوهش با رویکرد جامعه‌شناختی، با هدف بررسی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و روانی بازماندگان زلزله غرب کرمانشاه و با روش پیمایش انجام شده است. جمعیت آماری شامل تمامی افراد ۱۸ سال به بالای شهرستان سرپل ذهاب می‌شود. برای تعیین نمونه آماری (۴۱۱ نفر) از فرمول کوکران، و برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز با بهره‌گیری از نرم‌آماري spss در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام گردید. یافته‌ها نشان داد که وقوع زلزله بر تمامی متغیرهای تحقیق با (sig=۰/۰۰۱) در سطح آلفای ۰/۰۵ بر احساس امنیت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، انطباق‌پذیری شهروندان، همبستگی اجتماعی با دیگران، تقدیرگرایی، احساس امنیت اقتصادی، تغییرات شغلی، سلامت روانی، تاب‌آوری و تکلیف‌مداری برابر خدا تأثیر دارد.

کلمات کلیدی: پیامدهای زلزله، زلزله زدگان، سرپل ذهاب

۱- مقدمه

زلزله از جمله حوادث مهمی است که زندگی فردی و اجتماعی بخشی از جامعه را تحت تأثیر مستقیم می‌گذارد. این حادثه، بخشهای دیگر جامعه را نیز به طور غیر مستقیم متأثر می‌کند. از طرفی، سیستم‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، دینی و نظامی هر جامعه ای هم به اجبار ناگزیر از مداخله در پیامدهای آن هستند؛ چرا که پیامدهای این اتفاق زمین شناختی، ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و روانی دارد و زلزله زدگان، تا سالهای دور در آینده و حتی تا زندگی نسل سوم، به طور ذهنی و عینی و به اجبار، تحت تأثیر این پیامدها و عواقب هستند. وقوع زلزله که یکی از دردناک‌ترین بلایای طبیعی در دنیاست، خسارت‌های جانی و مالی بسیاری را می‌تواند به همراه داشته باشد (تکرا، ۱۳۹۶). سانحه اختلال شدید روانی و اجتماعی که تا حد زیادی فراتر از توانایی جامعه آسیب دیده برای مقابله می‌باشد (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۷: ۲۴۶). بحران‌ها از لحاظ ماهیت بزرگی و شدت تفاوت‌های اساسی دارند که می‌توانند پتانسیل‌های اجرایی سازمان‌های درگیر را دچار اختلال نمایند. مدیریت بحران زلزله یک موضوع مدیریت صرف نمی‌باشد بلکه تابع ویژگی‌های ژئوفیزیکی ساختگاه و ویژگی‌های مهندسی مستحذات است (هوشمندزاده، ۱۳۸۴: ۲۲). خسارات وارد بر ساختمان‌ها به علت تعدد آن‌ها و ساکنین، باعث تلفات جانی بسیار و خسارات مالی سنگین خواهد شد. آسیب‌های وارد بر شبکه گاز و برق منجر به آتش‌سوزی نیز خواهد شد و قطعی این شریان‌ها و ترمیم آن‌ها مدت‌ها به طول خواهد انجامید. در پژوهش ارزیابی فضایی کارایی شبکه ارتباطی دورن شهری برای امداد رسانی بعد از وقوع زلزله نیز به این نتیجه رسیده اند که باید تراکم ساختمانی و جمعیتی در معابر کم عرض کاهش یابد و از افزایش درجهٔ محصوریت و ساختن ساختمان‌های مرتفع در مسیرهای آسیب پذیر جلوگیری به عمل آید (سالکی ملکی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸). همچنین یکی از اولویت‌های بازسازی و بازتوانی جوامع سانحه دیده، بهبود عملکردهای اجتماعی و رفتاری آن‌ها پس از رخداد چنین وقایع و بازتوانی روانی است (بورکه، ۲۰۱۴: ۲). کشور ایران از جمله کشورهایی است که در پهنه گسترده خود با گسل‌های پرشمار و بزرگی مواجه است. ایران در همین سده اخیر زلزله‌های ویرانگر و بزرگی چون لار، طبس، بوئین‌زهرا، رودبار و منجیل، بم، اهر و ورزقان را از سر گذرانده است. در زلزله رودبار و منجیل در سال ۱۳۶۹، ۳۵۰،۰۰۰ نفر جان خود را از دست دادند. بیش از ۲۰۰ هزار واحد مسکونی تخریب و حدود ۵۰۰،۰۰۰ تن بی‌خانمان شدند. در دی ماه سال ۱۳۸۲ بار دیگر در بم زمین لرزید، ۵۰ هزار نفر قربانی، و ۱۰۰ هزار نفر بی‌خانمان شدند. از یک طرف پیامدهای اجتماعی و انسانی زلزله محدود به مناطق آسیب دیده نیست بلکه ممکن است برخی پیامدها و تأثیرات پایدار و واسطه‌ای آن حتی ده‌ها سال بعد نمودار شود؛ برای مثال، وجود بیش از ۲۰۰۰ کودک بی سرپرست و نگهداری آن‌ها در مراکزی همچون بهزیستی بر تعاملات اجتماعی آینده آن‌ها تأثیرات پایدار خواهد داشت. از طرف دیگر، شرایط محیطی و انسانی ای که زلزله در آن واقع و تبدیل به بحران شده، بر دامنه، عمق، و از وضعیت پایداری و جهت این پیامدها مؤثر است (زنادیا و سونگ، ۲۰۰۳: ۵۶). همچنین آثار تخریبی زلزله که جان انسان‌ها را به خطر می‌اندازد، منحصر به ریزش آوار نیست. رانش زمین، وقوع بهمین، آتش‌سوزی، روانگرایی خاک، سونامی و حتی سیل می‌تواند جان انسان‌هایی که در معرض زلزله هستند به خطر بیاندازد. از آثار و پیامدهای بعد از زلزله می‌توان به بروز بیماری‌ها و آسیب‌های روانی شدید اشاره کرد که لازم است به آن توجه ویژه ای گردد. زلزله و سایر بلایا بر افراد اثر یکسانی ندارند، بعضی‌ها نسبت به دیگران آسیب پذیری بیشتری دارند؛ کودکان، زنان، سالمندان و معلولین و کسانی که تنها زندگی می‌کنند یا از نظر مالی ضعیف هستند و افراد بی سواد دچار عوارض روانی بیشتری می‌شوند. تحلیل ادبیات موضوع نشان می‌دهد که روند رو به رشد و فزاینده شهرنشینی و جمعیت شهری به عنوان عاملی برای خسارات زیاد به

هنگام بروز بلایای طبیعی می‌باشد (عبدالهی، ۱۳۸۲: ۱۱۱). زمین‌لرزه ۱۳۹۶ کرمانشاه به بزرگی ۷/۳ ریشتر در نزدیکی ازگله در ۳۲ کیلومتری جنوب غربی شهر حلبچه عراق ایران رخ داد. این زلزله یکی از بزرگترین زلزله‌های تاریخ کشور بود که بر اثر این زلزله در حدود ۶۰۰ نفر از افراد کشته شدند و در حدود ۱۰ هزار نفر زخمی گشتند همچنین منازل بسیاری دچار خسارت‌های مالی شدند. در زلزله کرمانشاه افراد بسیاری به خاطر از دست دادن ناگهانی خانواده و اطرافیان خود دچار حالت شوک شدند، چرا که در این حالت حادثه غیر قابل پیش‌بینی او را غافلگیر می‌کند. و خسارت‌های به وجود آمده بدون شک تا سال‌ها اثرات روانی بر مردم منطقه خواهد گذاشت. بنابراین مسئله‌ی اصلی در این پژوهش بررسی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و روانی افراد در مناطق زلزله زده غرب کرمانشاه می‌باشد.

۲-۱- پیشینه تحقیقات انجام شده

جدول ۱. پیشینه داخلی و خارجی تحقیق

پژوهش	سال	عنوان مطالعه	نتایج
شاکر	۱۳۸۴	بهداشت روانی آسیب‌دیدگان و امدادگران در جریان وقوع سوانح و ارائه راهکارهای مناسب جهت تامین سلامت روانی	نتایج گویای آنست که در شرایط عادی تمام افراد جامعه نیازمند برخورداری از سلامت روانی هستند که لزوم تامین این نیاز آشنایی مسئولین ذیربط با بهداشت روانی احساس می‌شود.
گودرزی	۱۳۹۰	رابطه‌ی نگرش مذهبی و علایم اختلال استرس پس از سانحه در زلزله زدگان شهرستان بم	نگرش مذهبی تنها قادر بود مولفه‌های ناتوانی در مهار عاطفی و افسردگی مقیاس اشل را به صورت معکوس پیش‌بینی کند.
عباسی و بوروندرق و همکاران	۱۳۹۱	اثربخشی مداخلات حمایت روانی در افزایش سلامت روان زلزله زدگان شهرستان ورزقان	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مداخلات حمایت روانشناختی به آسیب‌دیدگان زلزله می‌تواند تا حد زیادی علائم آسیب را بکاهد و افزایش سلامت روانی در آن‌ها را افزایش داده و از بروز و شیوع مشکلات اجتماعی و اضطراب در آن‌ها جلوگیری نماید.
دهقانی و همکاران	۱۳۹۲	بررسی آثار و پیامدهای طولانی مدت بحران زلزله بر سلامت روان کودکان (مطالعه کودکان حاضر در زلزله بم)	حوادث غیرمترقبه ای همچون زلزله می‌تواند آثار مخرب طولانی مدت بر سلامت روانی و تحول افراد بخصوص کودکان داشته باشد.
افلاطونیان و همکاران	۱۳۹۲	تلاش برای سلامت زلزله زدگان بم مبتنی به دانش و تجربیات مسئولین وقت	ثبت اطلاعات مربوط به فراوانی بیماری‌ها، برقراری نظام مراقبت، تنظیم فعالیتها، اقدامات بهداشتی و درمانی بر حسب اولویت بندی بیماریها و تنظیم جداول و نمودارها، گزارش روزانه، هفتگی، ماهانه و تجارب ارزشمندی برای کنترل بیماری‌ها می‌باشد
عسکری باقرآبادی و همکاران	۱۳۹۵	بررسی رابطه‌ی میزان افسردگی و سلامت روان در خانواده‌های آسیب دیده از زلزله بم	بین افسردگی و مولفه‌های سلامت روان (علایم جسمانی، اضطراب، اختلالات خواب و گرایش به خودکشی) رابطه‌ی معناداری وجود دارد اما بین افسردگی و اختلال در کارکردهای اجتماعی رابطه معناداری یافت نشد.
پورمحمدی و همکاران	۱۳۹۸	تبیین ابعاد اجتماعی- اقتصادی تاب آوری شهری در برابر زلزله مطالعه موردی: منطقه ۴ شهر تبریز	نتایج تحقیق بیانگر آن است که ۳۹۰۴ هکتار از محدوده مورد مطالعه از وضعیت تاب آوری نامناسبی برخوردار می‌باشد و در مقابل ۱۱۶۷ هکتار از محدوده مورد مطالعه از منظر تاب آوری، در وضعیت کاملاً مناسبی قرار دارد. تاب آوری اجتماعی- اقتصادی نسبتاً مناسب، متوسط و تاب آوری نسبتاً مناسب، به ترتیب با ۱۷۴، ۲۵۹،۷ و ۴۳۴ هکتار از محدوده مورد مطالعه را به خود اختصاص داده اند.
خانواده و ساسانگهر ^۱	۲۰۱۸	سلامت روانی، ضربان قلب، پارادایم سلامت عمومی، سلامت رفتاری	توجه کمی به ویژگی‌های فضاهای فردی و جمعی بازماندگان مبتلا به پیامدهای سانحه شده است
گروبنر و همکاران ^۲	۲۰۱۵	فضایی الگوبرداری از آسیب پذیری روانی و عوامل تاب آوری در شهر نیویورک پس از طوفان سندی	مشکلات روانی اجتماعی پس از وقوع سانحه عمدتاً در سطح محله و واحد همسایگی بروز می‌کنند.
ماکوانا ^۳	۲۰۱۹	بررسی ارتباط بین زلزله و تأثیر آن سلامت روان	آمادگی بهتر و توانمندسازی جامعه می‌تواند وضعیت جمعیت آسیب پذیر آسیب دیده از زلزله را بهبود بخشد

1- Khanade & Sasangohar

2- Gruebner et al

3 -Makwana

بررسی و مشاهده پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در این پژوهش‌ها به مواردی مانند بررسی ابعاد تاب‌آوری در برابر زلزله، اقداماتی برای مقابله با آسیب‌های روانی زلزله، مدل‌سازی و تخمین و ارزیابی خسارات زلزله و ارزیابی آسیب‌پذیری ناشی از خطر زلزله و مدیریت بحران زلزله (مدیریت بحران زلزله صرفاً در پژوهش‌های خارجی مورد بررسی و مذاکره قرار گرفته است که با استفاده از مدل و سیستم هوش مصنوعی و نرم‌افزار جی‌آی‌اس) پرداخته‌اند. به استثنای پژوهش‌های خارجی، در داخل کشور به مدیریت جامع بحران در حوزه‌های چندگانه اجتماعی، اقتصادی و روانی که مهم‌ترین اقدام برای مقابله با بلایای طبیعی و از جمله زلزله بعنوان مخاطره‌آمیزترین بحران طبیعی می‌باشد، پرداخته نشده است.

۳-۱- مبانی و چارچوب نظری

به اعتقاد سوروکین بعد از زلزله، آسیب دیدگان مرحله‌جدیدی از زندگی خود را بر اساس اعتقادات، ارزش‌ها و عواطف سرورسامان می‌دهند و روحیه تقدیرگرایی از جمله این احساسات و عواطف است. وی فاجعه را یک فشارزای روانی و اجتماعی می‌داند که پی‌آمد آن عدم تعادل بین نیازهای محیط و پاسخ‌دهی به ارگانسیم است. وی مهمترین آسیب فاجعه را فروپاشی تقسیم کار اجتماعی و یا برهم خوردن تعادل و هماهنگی اجتماع و از بین رفتن انطباق‌پذیری می‌داند که این فروپاشی و عدم تعادل به مثابه عامل تهدیدکننده اجتماع به شمار می‌رود. وی معتقد بود، فاجعه به فرآیندهای روانی و ذهنی سازمان‌های اجتماعی و فرهنگی جمعیت در معرض حادثه، اثری پایدار دارد. به عقیده وی همچنین زلزله، اتفاق غیرقابل‌کنترلی است که در زمان و مکان خاصی روی می‌دهد و خطر یا تهدید را در جامعه یا بخش‌های نسبتاً وسیعی از آن به وجود می‌آورد؛ مخاطرات شدید بر اجتماع تحمیل می‌کند و از تمام یا حداقل بخشی از کنش‌های جامعه جلوگیری و ممانعت به عمل می‌آورد (نجریان و براتی، ۱۳۷۹: ۳۱).

لذا از نظریه سوروکین این فرضیه‌ها استخراج می‌گردد که:

- وقوع زلزله بر تقدیرگرایی زلزله‌زدگان تأثیر دارد.

- وقوع زلزله بر انطباق‌پذیری زلزله‌زدگان تأثیر دارد.

نلسون معتقد است که هنگامی که زلزله به فاجعه بینجامد، با سه پیامد اجتماعی مهم همراه می‌شود:

الف) افزایش حس تعلق به مکان؛ ب) نابودی عرصه‌خصوصی؛ ج) از هم گسیختگی اجتماعی و صدمه شدید به شبکه‌های اجتماعی (شادی طلب، ۱۳۷۴: ۱۰). نلسون معتقد است که البته پیامدهای روانی و اجتماعی ناشی از مرگ خویشان و نزدیکان، احساس ناامنی اقتصادی و اجتماعی، و از دست دادن اموال و دارایی‌ها نیز بسیار مهم به شمار می‌روند. یکی دیگر از پیامدهای زلزله فاجعه افزایش سریع جمعیت شهری است که از علل آن، نیاز شهرهای آسیب‌دیده به نیروی کار در مرحله بازسازی است. نیاز به نیروی کار در این شهرها و بالا بودن دستمزدها موجب جذب جمعیت مناطق روستایی اطراف در آن‌ها می‌شود و حتی نوعی احساس ناامنی را در سطح شهر به دنبال دارد. بنابراین

از نظریه نلسون این فرضیه‌ها استخراج می‌گردد:

- وقوع زلزله بر احساس امنیت اجتماعی زلزله‌زدگان تأثیر دارد.

- وقوع زلزله بر احساس امنیت اقتصادی زلزله‌زدگان تأثیر دارد.

- وقوع زلزله بر سلامت روانی زلزله‌زدگان تأثیر دارد.

هاکاتو پیامدهای اجتماعی و انسانی زلزله را به شرح زیر می‌داند: تأمین نیازهای ثانویه به ویژه نیازهای بهداشتی و پزشکی، آموزشی، شغلی، و تفریحی به خصوص در روزهای اول بروز فاجعه دچار وقفه می‌شود؛ دسترسی به امکانات و حمایت‌های رفاهی، آسایشی، آرایشی، ارتباطی، تفریحی و سرگرمی، به علت اسکان در مکان‌های حاشیه‌ای. کاهش میزان اشتغال، تغییرات شغلی، آسیب‌پذیری شدید مشاغل حاشیه‌ای و اختیاری، و تحول در نقش‌های اقتصادی و تجاری و مسئولیت‌ها اجتماعی پدیدار می‌شود. بنابراین از نظریه‌هاکاتو این فرضیه‌ها استخراج می‌گردد:

- وقوع زلزله بر تغییرات شغلی زلزله زدگان تأثیر دارد.

- وقوع زلزله بر بهره‌مندی بر حمایت‌های اجتماعی زلزله زدگان تأثیر دارد.

- وقوع زلزله بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی زلزله زدگان تأثیر دارد.

اندرسون (۲۰۱۹) معتقد است که تحلیل آسیب‌پذیری‌ها با کاربرد ارزیابی احتمال و دامنه آسیب‌پذیری ناشی از وقوع خطرات طبیعی مانند سیل، زلزله، طوفان، در تدوین و اجرای اقدامات مناسب و متناسب و فعالیت‌های مؤثر و مرجح در مراحل پس از وقوع فاجعه نقشی اساسی دارد و دست کم در جلوگیری از بروز دو خطر اساسی در طول این فرآیندها و مراحل نجات، اسکان موقت، بازسازی، و... مؤثر است که عبارتند از:

۱- افزایش شناخت از عوامل بروز فاجعه بر انجام تلاش‌های درست و متناسب برای بازگشت به شرایط بهنجار تأثیر بنیادین دارد؛ و افزون بر آن، هم مانع از هدررفت منابع و اقدامات می‌شود و هم با آشکار ساختن عوامل آسیب‌آفرین، به جلوگیری از بروز چنین فاجعه‌ای در آینده می‌انجامد؛

۲- تحلیل و شناسایی عوامل و شرایط پنهان، برنامه ریزان و مجریان در راستای کاهش و حتی پیشگیری از آسیب‌ها (از طریق اقدامات مؤثر آن‌ها در ارتباط با عوامل ناشناخته آسیب‌زا) که به افزایش تحمل و تاب‌آوری افراد و همچنین شکل‌گیری پیوندهای اجتماعی بین آن‌ها کمک می‌کند. بنابراین از نظریه اندرسون این فرضیه‌ها استخراج می‌شود که:

- وقوع زلزله بر همبستگی اجتماعی زلزله زدگان با دیگران تأثیر دارد.

- وقوع زلزله بر تاب‌آوری زلزله زدگان تأثیر دارد.

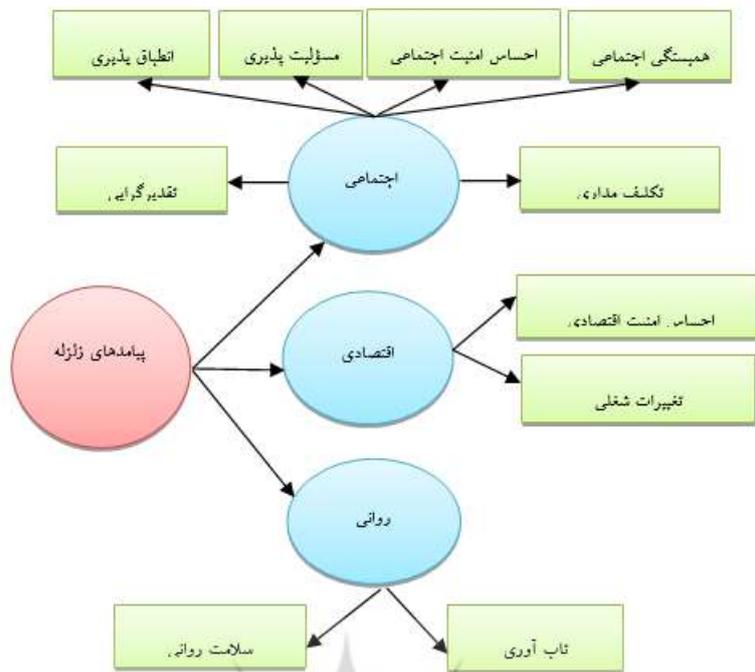
فورد طبقه‌بندی مختلفی از دیدگاه‌های آسیب‌پذیری ارائه داده است که در مجموع سه دیدگاه متمایز از پژوهش و تبیین مفهوم آسیب‌پذیری را می‌توان به شرح زیر مشخص کرد:

۱- دیدگاه زیستی فیزیکی: آسیب‌پذیری به عنوان ریسک در معرض بودن (خطر محور و فن‌گرا)

۲- دیدگاه ساخت اجتماعی: آسیب‌پذیری به عنوان ساخته‌ای اجتماعی (اجتماعی و انسان محور)

۳- دیدگاه ترکیبی: (آسیب‌پذیری به عنوان تأثیرپذیری بالقوه و ظرفیت رسیدگی و انطباق (یکپارچگی و پایداری و سرسپردگی به خداوند) (فورد^۱، ۲۰۰۲: ۶). بنابراین از نظریه فورد این فرضیه‌ها استخراج می‌شود که: - وقوع زلزله بر تکلیف‌مداری در میان زلزله زدگان تأثیر دارد.

¹ -Ford

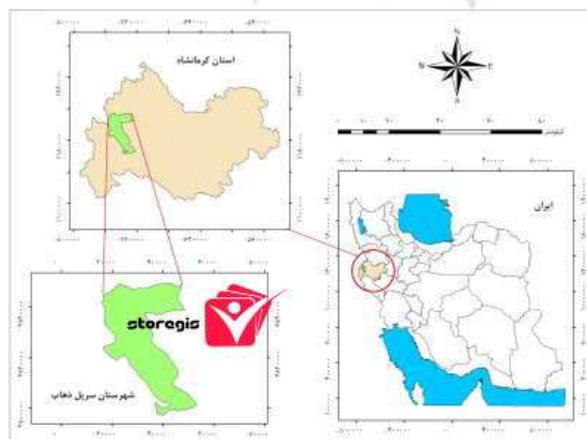

نمودار ۱. مدل مفهومی تحقیق

۲- روش تحقیق

محدوده مورد مطالعه

سرپل ذهاب یکی از شهرهای استان کرمانشاه ایران و مرکز شهرستان سرپل ذهاب است. مردم این شهر کرد هستند و به زبان کردی سخن می‌گویند. در شهرستان سرپل ذهاب پیروان شیعه، سنی و یارسان در کنار هم زندگی می‌کنند. این شهر مرزی ایران در زمان جنگ ایران و عراق به شدت آسیب دید اما بعد از جنگ بازسازی شد. این شهر در ۴۵ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۲۴ عرض جغرافیایی و در غرب کشور و منتهی‌الیه شیب ارتفاعات زاگرس بر سر راه بین‌المللی تهران بغداد موسوم به جاده کربلا واقع گردیده‌است. سرپل ذهاب یکی از پایتخت‌های زمان مادها بوده است.

شکل ۱. موقعیت محدوده مورد مطالعه

روش مورد استفاده در این تحقیق پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، تمامی افراد ۱۸ سال به بالای شهرستان سرپل ذهاب می‌باشد که بیشترین آسیب را از زلزله داشتند. همچنین برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده و تعداد ۴۱۱ نفر به عنوان نمونه‌ی آماری انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی ۸۸ سوالی محقق ساخته استفاده گردید. این پرسشنامه شامل ابعاد: مسئولیت‌پذیری اجتماعی، انطباق‌پذیری، همبستگی اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی، احساس امنیت اقتصادی، تقدیرگرایی، تغییرات شغلی، سلامت روانی، تاب‌آوری، تکلیف‌مداری برابر خدا می‌باشد.

۳- یافته‌های پژوهش

سن: بر اساس یافته‌های تحقیق بیش‌ترین تعداد پاسخگویان را گروه سنی ۳۶-۴۵ سال با ۲۵/۸۳ درصد تشکیل می‌دهند و کمترین تعداد پاسخگویان را گروه سنی ۲۶-۳۵ سال با ۱۹/۳۳ درصد تشکیل می‌دهند.

جنسیت: نتایج تحقیق نشان داد که مردان با ۶۴/۳۳ درصد بیشترین درصد را به خود اختصاص داده و پس از آن زنان با ۳۶/۶۶ درصد در جای بعدی قرار دارند.

تحصیلات: بیش‌ترین تعداد پاسخگویان را گروه تحصیلی لیسانس با ۲۸/۱۶ درصد تشکیل می‌دهند و پس از آن گروه تحصیلی زیر دیپلم با ۲۵/۶۶ درصد قرار دارد. همچنین کمترین پاسخگویان مربوط به گروه تحصیلی دکتری با ۱/۳۳ درصد قرار دارد.

وضعیت تأهل: نتایج توصیفی پژوهش نشان داد که بیشترین تعداد پاسخگویان با ۵۱/۸۳ متأهل و همچنین ۴۸/۱۶ درصد از پاسخگویان مجرد هستند.

فرضیه اول: وقوع زلزله بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۳. نتایج آزمون T- Test تأثیر وقوع زلزله بر احساس امنیت اجتماعی

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p- value
امنیت اجتماعی	۴۱۱	۵۸/۴۰۵	۱۴/۳۴۲	۲/۳۹۹	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان‌طوری که یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست آمده (sig=۰/۰۰۱) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست آمده برابر با ۵۸/۴۰۵ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه دوم: وقوع زلزله بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۴. نتایج آزمون T- Test تأثیر وقوع زلزله بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p- value
مسئولیت‌پذیری	۴۱۱	۳۰/۹۰۶	۷/۵۴۷	۲/۹۴۳	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان طوری که یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست آمده ($\text{sig}=0/001$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست آمده برابر با ۳۰/۹۰۶ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه سوم: وقوع زلزله بر انطباق‌پذیری شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۵. نتایج آزمون T-Test تأثیر وقوع زلزله بر انطباق‌پذیری شهروندان

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p-value
انطباق‌پذیری	۴۱۱	۲۲/۱۱۵	۵/۳۸۹	۵/۰۶۷	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان طوری که یافته‌های جدول شماره (۳-۴) نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست آمده ($\text{sig}=0/001$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست آمده برابر با ۲۲/۱۱۵ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر انطباق‌پذیری شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه چهارم: وقوع زلزله بر همبستگی اجتماعی با دیگران تأثیر دارد.

جدول ۶. نتایج آزمون T-Test تأثیر وقوع زلزله بر همبستگی اجتماعی

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p-value
همبستگی اجتماعی	۴۱۱	۲۱/۶۰۵	۵/۳۹۴	۲/۷۴۷	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۶

همان طوری که یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست آمده ($\text{sig}=0/006$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست آمده برابر با ۲۱/۶۰۵ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر همبستگی اجتماعی با دیگران تأثیر دارد.

فرضیه پنجم: وقوع زلزله و تقدیرگرایی شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۷. نتایج آزمون T-Test تأثیر وقوع زلزله و تقدیرگرایی شهروندان

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p-value
تقدیرگرایی	۴۱۱	۲۰/۹۶۶	۵/۵۳۴	۶/۶۸۸	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان‌طوری که یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده ($\text{sig}=0/001$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست‌آمده برابر با ۲۰/۹۶۶ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله و تقدیرگرایی شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه ششم: وقوع زلزله و احساس امنیت اقتصادی شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۸. نتایج آزمون T- Test تأثیر وقوع زلزله و احساس امنیت اقتصادی

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست‌آمده	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	A	p- value
امنیت اقتصادی	۴۱۱	۳۰/۹۰۶	۷/۵۴۷	۲/۹۴۳	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۳

همان‌طوری که یافته‌های جدول ۸ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده ($\text{sig}=0/003$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست‌آمده برابر با ۳۰/۹۰۶ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله و احساس امنیت اقتصادی شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه هفتم: وقوع زلزله بر تغییرات شغلی شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۹. نتایج آزمون T- Test تأثیر وقوع زلزله بر تغییرات شغلی شهروندان

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست‌آمده	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	A	p- value
تغییرات شغلی	۴۱۱	۲۲/۰۲۰	۵/۳۳۹	۴/۶۷۹	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان‌طوری که یافته‌های جدول ۹ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده ($\text{sig}=0/001$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست‌آمده برابر با ۲۲/۰۲۰ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر تغییرات شغلی شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه هشتم: وقوع زلزله بر سلامت روانی شهروندان تأثیر دارد.

جدول ۱۰. نتایج آزمون T- Test تأثیر وقوع زلزله بر سلامت روانی شهروندان.

متغیر	نمونه	میانگین به‌دست‌آمده	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	A	p- value
سلامت روانی	۴۱۱	۴۶/۱۴۳	۶/۸۴۰	۴/۹۵۳	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان‌طوری که یافته‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده ($\text{sig}=0/001$) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به‌دست‌آمده برابر با ۴۶/۱۴۳ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر سلامت روانی شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه نهم: وقوع زلزله بر تاب آوری شهروندان تأثیر دارد.**جدول ۱۱. نتایج آزمون T-Test تأثیر وقوع زلزله بر تاب آوری شهروندان**

متغیر	نمونه	میانگین به دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p-value
تاب آوری	۴۱۱	۱۳/۲۳۰	۴/۵۴۲	۲/۶۰۰	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان طوری که یافته‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به دست آمده (sig=۰/۰۰۱) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به دست آمده برابر با ۱۳/۲۳۰ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر تاب آوری شهروندان تأثیر دارد.

فرضیه دهم: وقوع زلزله بر تکلیف‌مداری برابر خدا شهروندان تأثیر دارد.**جدول ۱۲. نتایج آزمون T-Test تأثیر وقوع زلزله بر تکلیف‌مداری برابر خدا**

متغیر	نمونه	میانگین به دست آمده	انحراف معیار	مقدار	درجه آزادی	A	p-value
تکلیف‌مداری	۴۱۱	۱۵/۰۷۳	۴/۰۶۴	۲/۵۳۰	۵۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۱

همان طوری که یافته‌های جدول ۱۲ نشان می‌دهد سطح معنی‌داری به دست آمده (sig=۰/۰۰۱) از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچک‌تر است لذا فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همچنین میانگین به دست آمده برابر با ۱۵/۰۷۳ می‌باشد. پس با عنایت به نتایج مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت وقوع زلزله بر تکلیف‌مداری برابر خدا شهروندان تأثیر دارد.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

پدیده‌ی زلزله و آسیب‌های ناشی از آن که در اجتماعات گوناگون بر اساس سطح توسعه و پیشرفت جامعه تغییرپذیر می‌باشد خسارات جانی و مالی زلزله این حادثه را در مقابل دیگر حوادث طبیعی به بحران تبدیل نموده است و در برنامه‌ریزی اجتماعات انسانی لزوم مدیریت ریسک جهت مواجهه با بحران زلزله را می‌طلبد. نتایج این پژوهش نشان داد که وقوع زلزله بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات پورمحمدی و همکاران (۱۳۹۸) و افلاطونیان و همکاران (۱۳۹۲) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که نلسون معتقد است یکی از پیامدهای زلزله فاجعه افزایش سریع جمعیت شهری است که از علل آن، نیاز شهرهای آسیب دیده به نیروی کار در مرحله بازسازی است. نیاز به نیروی کار در این شهرها و بالا بودن دستمزدها موجب جذب جمعیت مناطق روستایی اطراف در آن‌ها می‌شود و حتی نوعی احساس ناامنی را در سطح شهر به دنبال دارد (نلسون، ۱۹۹۵: ۵۶).

همچنین نتایج دیگر نشان داد که وقوع زلزله بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات محمدی نیا و نظری کمال (۱۳۹۸)، عسکری باقرآبادی و همکاران (۱۳۹۵) و عباسی بوروندرق و همکاران (۱۳۹۱) هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که تأمین نیازهای ثانویه به ویژه نیازهای بهداشتی و پزشکی، آموزشی، شغلی، و تفریحی به خصوص در روزهای اول بروز فاجعه دچار وقفه می‌شود؛ دسترسی به

امکانات و حمایت‌های رفاهی، آسایشی، آرایشی، ارتباطی، تفریحی و سرگرمی، به علت اسکان در مکان‌های حاشیه‌ای. کاهش میزان اشتغال، تغییرات شغلی، آسیب‌پذیری شدید مشاغل حاشیه‌ای و اختیاری، و تحول در نقش‌های اقتصادی و تجاری و مسئولیت‌هاب اجتماعی پدیدار می‌شود (هاکاتو، ۱۳۸۲: ۴۵-۴۲).

از دیگر یافته‌های تحقیق اینکه وقوع زلزله بر انطباق‌پذیری شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیق افلاطونیان و همکاران (۱۳۹۲) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که سوروکین معتقد است که زلزله اتفاق غیرقابل‌کنترلی است که در زمان و مکان خاصی روی می‌دهد و خطر یا تهدید را در جامعه یا بخش‌های نسبتاً وسیعی از آن به وجود می‌آورد؛ مهم‌ترین آسیب فاجعه را فروپاشی تقسیم کار اجتماعی و یا برهم خوردن تعادل و هماهنگی اجتماع و از بین رفتن انطباق‌پذیری می‌داند که این فروپاشی و عدم تعادل به مثابه عامل تهدیدکننده اجتماع به شمار می‌رود.

همچنین نتایج نشان داد که وقوع زلزله بر همبستگی اجتماعی با دیگران تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات پورمحمدی و همکاران (۱۳۹۸)، دهقانی و همکاران (۱۳۹۲)، عباسی بوروندرق و همکاران (۱۳۹۱) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که اندرسون معتقد است که تحلیل آسیب‌پذیری‌ها با کاربرد ارزیابی احتمال و دامنه آسیب‌پذیری ناشی از وقوع خطرات طبیعی مانند سیل، زلزله، طوفان، در تدوین و اجرای اقدامات و فعالیت‌های مؤثر و مرجح در مراحل پس از وقوع فاجعه نقشی اساسی دارد و دست کم در جلوگیری از بروز دو خطر اساسی در طول این فرآیندها و مراحل نجات، اسکان موقت، بازسازی مؤثر است که عبارتند از: ۱- افزایش شناخت از عوامل بروز فاجعه ۲- تحلیل و شناسایی عوامل و شرایط پنهان، برنامه ریزان و مجریان در راستای کاهش و حتی پیشگیری از آسیب‌ها (از طریق اقدامات مؤثر آن‌ها در ارتباط با عوامل ناشناخته آسیب‌زا) که به افزایش تحمل و تاب‌آوری افراد و همچنین شکل‌گیری پیوندهای اجتماعی بین آن‌ها کمک می‌کند (اندرسون، ۲۰۱۹: ۱۲).

یافته‌ای دیگر نشان داد که وقوع زلزله بر تقدیرگرایی شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیق افلاطونیان و همکاران (۱۳۹۲) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که به اعتقاد سوروکین بعد از زلزله، آسیب‌دیدگان مرحله جدیدی از زندگی خود را بر اساس اعتقادات، ارزش‌ها و عواطف سروسامان می‌دهند و روحیه تقدیرگرایی از جمله این احساسات و عواطف است.

همچنین نتایج تحقیق نشان داد که وقوع زلزله بر احساس امنیت اقتصادی شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات پورمحمدی و همکاران (۱۳۹۸) و افلاطونیان و همکاران (۱۳۹۲) هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که نلسون معتقد است یکی دیگر از پیامدهای زلزله فاجعه افزایش سریع جمعیت شهری است که از علل آن، نیاز شهرهای آسیب‌دیده به نیروی کار در مرحله بازسازی است. نیاز به نیروی کار در این شهرها و بالا بودن دستمزدها موجب جذب جمعیت مناطق روستایی اطراف در آن‌ها می‌شود و حتی نوعی احساس ناامنی را در سطح شهر به دنبال دارد (نلسون، ۱۹۹۵: ۵۶).

از دیگر نتایج تحقیق اینکه وقوع زلزله بر تغییرات شغلی شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات محمدی‌نیا و نظری کمال (۱۳۹۸)، عسکری باقرآبادی و همکاران (۱۳۹۵) و عباسی بوروندرق و همکاران (۱۳۹۱) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که تأمین نیازهای ثانویه به ویژه نیازهای بهداشتی و پزشکی، آموزشی، شغلی، و تفریحی به خصوص در روزهای اول بروز فاجعه دچار وقفه می‌شود؛ دسترسی به امکانات و حمایت‌های رفاهی، آسایشی،

آرایشی، ارتباطی، تفریحی و سرگرمی، به علت اسکان در مکان‌های حاشیه‌ای. کاهش میزان اشتغال، تغییرات شغلی، آسیب‌پذیری شدید مشاغل حاشیه‌ای و اختیاری، و تحول در نقش‌های اقتصادی و تجاری و مسئولیت‌هاب اجتماعی پدیدار می‌شود (هاکاتو، ۱۳۸۲: ۴۵-۴۲).

و نیز نتایج نشان داد که وقوع زلزله بر سلامت روانی شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات محمدی نیا و نظری کمال (۱۳۹۸)، عسکری باقرآبادی و همکاران (۱۳۹۵)، افلاطونیان و همکاران (۱۳۹۲) و دهقانی و همکاران (۱۳۹۲) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که نلسون معتقد است که هنگامی که زلزله به فاجعه بینجامد، با سه پیامد اجتماعی مهم همراه می‌شود: الف) افزایش حس تعلق به مکان؛ ب) نابودی عرصه خصوصی؛ ج) از هم گسیختگی اجتماعی و صدمه شدید به شبکه‌های اجتماعی (شادی طلب، ۱۳۷۴: ۱۰). نلسون معتقد است پیامدهای روانی و اجتماعی ناشی از مرگ خویشان و نزدیکان، احساس ناامنی اقتصادی و اجتماعی، و از دست دادن اموال و دارایی‌ها نیز بسیار مهم به شمار می‌روند (نلسون، ۱۹۹۵: ۵۵).

همچنین نتایج نشان داد که وقوع زلزله بر تاب آوری شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات پورمحمدی و همکاران (۱۳۹۸)، دهقانی و همکاران (۱۳۹۲) و عباسی بوروندرق و همکاران (۱۳۹۱) هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که اندرسون معتقد است که تحلیل آسیب‌پذیری‌ها با کاربرد ارزیابی احتمال و دامنه آسیب‌پذیری ناشی از وقوع خطرات طبیعی مانند سیل، زلزله، طوفان، در تدوین و اجرای اقدامات مناسب و متناسب و فعالیت‌های مؤثر و مرجح در مراحل پس از وقوع فاجعه نقشی اساسی دارد و دست کم در جلوگیری از بروز دو خطر اساسی در طول این فرآیندها و مراحل نجات، اسکان موقت، بازسازی، و ... مؤثر است. و در نهایت نتایج نشان داد که وقوع زلزله بر تکلیف‌مداری برابر خدا شهروندان تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیق شاکر (۱۳۸۴) همسو و هماهنگ است. جهت تبیین این یافته می‌توان گفت که فورد طبقه‌بندی مختلفی از دیدگاه‌های آسیب‌پذیری ارائه داده است که در مجموع سه دیدگاه متمایز از پژوهش و تبیین مفهوم آسیب‌پذیری را می‌توان به شرح زیر مشخص کرد: ۱- دیدگاه زیستی فیزیکی: ۲- دیدگاه ساخت اجتماعی: ۳- دیدگاه ترکیبی: (آسیب‌پذیری به عنوان تأثیرپذیری بالقوه و ظرفیت رسیدگی و انطباق (یکپارچگی و پایداری و سرسپردگی به خداوند) (فورد، ۲۰۰۲: ۶).

در یک نتیجه‌گیری می‌توان بیان نمود که زلزله فاجعه ناگهانی غیرمترقبه‌ای است که اتفاق می‌افتد و هیچ کس نمی‌تواند ابعاد چنین حادثه‌های را به‌طور دقیق و قطعی پیشبینی نماید. بدون شک این فاجعه اثرات مخرب و تکان‌دهنده‌ای بر جای خواهد گذاشت که وحشت کامل آن برای افرادی که در محل حادثه یا اطراف آن زندگی می‌کنند کاملاً محسوس و مشهود است، بنابراین یکی از پیامدهای نامطلوب این حوادث و بلایا، شیوع نسبتاً بالای اختلالات روانی در بازماندگان است. در صد سال گذشته بیش از ۱۵۰۰ بار زلزله در ایران آمده و در بسیاری مواقع مردم را داغدار کرده است. اما تکرار این حادثه شهروندان را به نوعی سازگاری و سازش با زلزله سوق داده است. یکی از راهبردهای جمعی برای این سازگاری، «به فراموشی سپردن زلزله» است. اما به سرعت تنها چند روز بعد از هر زلزله، حتی ویرانگرترین آن‌ها از خاطر، ذهن و ضمیر مردم دور و محو می‌گردد. آسیب‌های به بار آمده در اثر وقوع حوادث و بلایایی طبیعی به خصوص زلزله می‌تواند اثرات سوء زیادی در ابعاد مختلف زندگی جوامع داشته باشد. این اثرات گاهی ممکن است طی سالیان متمادی زندگی این جوامع را دستخوش تغییرات اساسی نماید. اما از آنجایی که نوع بشر جبراً محکوم به فنا در مقابل این حوادث نیست لذا، در صورت برنامه‌ریزی‌های صحیح و انجام اقدامات بنیادین و استفاده از قدرت دانش خود می‌تواند تا حد زیادی از میزان آسیب‌ها بکاهد.

فهرست منابع

منابع فارسی

۱. افلاطونیان، محمدرضا، رضا عباسی، رضا، و افلاطونیان، بهناز. (۱۳۹۲). تلاش برای سلامت زلزله زدگان بم مبتنی به دانش و تجربیات مسئولین وقت. پنجمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت جامع بحران‌های طبیعی، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس مدیریت جامع بحران.
۲. پورمحمدی، محمدرضا. (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری. تهران: انتشارات سمت.
۳. پورمحمدی، محمدرضا، هادی، الهام، و هادی، الناز. (۱۳۹۸). تبیین ابعاد اجتماعی اقتصادی تاب‌آوری شهری در برابر زلزله مطالعه موردی: منطقه ۴ شهر تبریز. دانش‌پیشگیری و مدیریت بحران، ۹(۱)، ۷۸-۸۹.
۴. تکرا. (۱۳۹۶). بزرگترین زلزله‌های جهان و ایران؛ ۲۰ مورد از شدیدترین زمین‌لرزه‌های دنیا. سایت تکرا، حوادث طبیعی، ۵۳۵۹۴۸۵.
۵. دهقانی، معصومه، مهاجروطن؛ علی، خواهنده کارنما، اسدالله و کاظمی مهدی. (۱۳۹۲). بررسی آثار و پیامدهای طولانی مدت بحران زلزله بر سلامت روان کودکان بازمانده (مطالعه کودکان حاضر در زلزله بم ۱۳۸۲). پنجمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت جامع بحران‌های طبیعی، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس مدیریت جامع بحران.
۶. سالکی ملکی، محمدعلی، ولیبیگی، مجتبی، و قاسمی، معصومه. (۱۳۹۲). کارایی فضایی شبکه ارتباطی به منظور امداد رسانی بعد از وقوع زلزله (مطالعه موردی: شهرک باغمیشه تبریز). فصلنامه امداد و نجات، ۳، ۸-۷۵.
۷. شادی‌طلب، ژاله. (۱۳۷۴). جامعه‌شناسی فاجعه، تجزیه و تحلیل زلزله رودبار منجیل. نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، ۱(۳)، ۱-۱۰.
۸. شاکر، مهدی. (۱۳۸۴). بهداشت روانی سوانح و حوادث در حادثه دیدگان و امدادگران با تاکید بر ارائه راهکارهای علمی و عملی. دومین همایش علمی تحقیقی مدیریت امداد و نجات.
۹. عباسی بوروندرق، سکینه، گرامی، نسرین، و شاهرخی، حسن. (۱۳۹۱). اثربخشی مداخلات حمایت‌روانی در افزایش سلامت روان زلزله‌زدگان شهرستان ورزقان. همایش ملی آسیب‌شناسی و برنامه‌ریزی اثرات زلزله‌ی ۲۱ مرداد در استان آذربایجان شرقی، هریس، دانشگاه پیام‌نور استان آذربایجان شرقی.
۱۰. عبداللهی، مجید. (۱۳۸۲). مدیریت بحران در نواحی شهری. تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
۱۱. عسکری باقرآبادی، محبوبه، خضری مقدم، انوشیروان، دمیری، طیبه و رضایی، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه میزان افسردگی و سلامت روان در خانواده‌های آسیب‌دیده از زلزله بم. سومین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران، تهران، انجمن علمی توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.

۱۲. گودرزی، محمدعلی. (۱۳۹۰). رابطه نگرش مذهبی و علایم اختلال استرس پس از سانحه در زلزله زدگان شهرستان بم. *اصول بهداشت روانی*، ۱۳ (۵۰)، ۹۳-۱۸۲.
۱۳. محمدی نیا، لیلا، و نظری کمال، مینا. (۱۳۹۸). مشارکت سمنها در پیشگیری از آسیب اجتماعی روانی خانواده. کودکان و نوجوانان: مطالعه موردی زلزله کرمانشاه، نهمین کنگره بین المللی سلامت در حوادث و بلایا.
۱۴. نجاریان، بهمن و براتی سده، فرید. (۱۳۷۹). پیامدهای روان شناختی فاجعه‌ها. تهران: نشر مسیر.
۱۵. هاكاتو، موتوهیکو. (۱۳۸۲). زلزله در آلبوم تجربه. ترجمه جمعی از مترجمان. تهران: مرکز مطالعات بحران‌های طبیعی در صنعت.
۱۶. هوشمندزاده، محمد. (۱۳۸۴). برنامه‌ریزی برای دستیابی به نظام جامع مدیریت بحران با هدف کاهش آثار مخرب حوادث غیرمترقبه با نگرشی بر ابعاد مدیریت بحران در زلزله دی‌ماه ۱۳۸۲ شهرستان بم. اولین کنفرانس بین المللی مدیریت جامع بحران در حوادث غیرمترقبه، بم.

۱۷. منابع لاتین

18. Andersson, T., Caker, M., Tengblad, S., & Wickelgren, M. (2019). *Building traits for organizational resilience through balancing organizational structures*. *Scandinavian Journal of Management*, 35(1), 36-45.
19. Burke S. (2014). *A response by the Australian psychological society to the draft report of the productivity commission inquiry into natural disaster funding*. Australian Psychological Society.
20. Ford, J. (2002). *Vulnerability: Concepts and issues, a literature review of the concept of vulnerability, its definition and application in studies dealing with human- environmental interactions*. part of PhD Scholarly Field Paper For course Geog, University of Guelph.
21. Gruebner, O., Lowe, S. R., Sampson, L., & Galea, S. (2015). The geography of post-disaster mental health: spatial patterning of psychological vulnerability and resilience factors in New York City after hurricane sandy. *International Journal of Health Geographics*, 14, 1-13.
22. Khanade, K., & Sasangohar, F. (2018). *Heart ratemental health, a public health paradigm, behavioral health response to disasters*. Edited By Julie Framingham, Martell L. Teasley, Tailor and Francis Group. <https://books.google>.
23. Makwana, N. (2019). Disaster and its impact on mental health: A narrative review. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(10), 3090-3095.
24. Nelson, J. (1995). *Post-industrial capitalism*. New Delhi: SAGE.
25. WHO. (2014). *Social determinants of mental health*. [https:// www.who.int/mentalhealth/publications/gulbenkian-paper-social-determinants-of-mental-health/en/](https://www.who.int/mentalhealth/publications/gulbenkian-paper-social-determinants-of-mental-health/en/)
26. Zenaida, J., & Sung, D. (2003). *Participation in disaster reduction: Eastern south Asia ch. 2 .CF. Internet*.

Journal of Social Sciences, Islamic Azad University, Shushtar Branch

Scientific-Research Quarterly

Vol. 18, No. 1 (Serial No. 2), Spring 2025

Received: January 30, 2025 Accepted: August 31, 2025

Pp:44-58

A Survey of social, economic and psychological consequences among earthquake victims in the Sarpol Zahab

Sima Porshoo*¹, Seyed Naser Hejazi², Asghar Mohammadi³

¹Ph.D. Candidate in Economic Sociology and Development, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

² Member of the Department of Social Sciences, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

³ Member of the Department of Social Sciences, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

Abstract

This Earthquake is one of the phenomena that, when it occurs, the society faces many dangers and disturbances. Iran is one of the countries that faces numerous and large faults in its wide area. This research was carried out with a sociological approach, with the aim of investigating the social, economic and psychological consequences of the survivors of the West Kermanshah earthquake and with the survey method. The statistical population includes all people over the age of 18 in the cities of Sarpol Zahab. Cochran's formula was used to determine the statistical sample (411 people), and a researcher-made questionnaire was used to collect information. Data analysis was also done using PLS and SPSS statistical software in two parts, descriptive statistics and inferential statistics. The findings showed that the occurrence of an earthquake on all research variables with (sig=0.001) at the alpha level of 0.05 on the sense of social security, social responsibility, adaptability of citizens, social solidarity with others, determinism, sense of economic security, Job changes, mental health, resilience and duty-oriented towards God have an effect.

Keywords: Earthquake consequences, earthquake victims, sar-e pol-e zahab

*Corresponding Author Email: simaparsho6@gmail.com